

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ, ДЕПРЕСИВНОСТІ ТА ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

С. Л. Кравчук. Особливості зв'язку духовних цінностей, депресивності та життєстійкості особистості юнацького віку

У статті представлено теоретико-емпіричний аналіз аспектів проблеми особливостей зв'язку духовних цінностей, депресивності та життєстійкості особистості. У особистості юнацького віку були виявлені зворотні значущі зв'язки депресивності з орієнтацією в часі, цінностями особистості, що прагне до самоактуалізації, креативністю, аутосимпатією, спонтанністю. З'ясовано, що надання переваги духовним цінностям більш властиве особистості з низьким рівнем депресивності. В особистості юнацького віку були виявлені зворотні значущі зв'язки депресивності з самоконтролем та життєстійкістю. Особистість юнацького віку з вираженою депресивністю більш схильна до використання проєкції, раціоналізації, реактивних утворень, заміщення як механізмів психологічного захисту.

Ключові слова: особистість, депресивність, духовні цінності, життєстійкість, емоції, самоконтроль.

С. Л. Кравчук. Особенности связи духовных ценностей, депрессивности и жизнестойкости личности юношеского возраста

В статье представлен теоретико-эмпирический анализ аспектов проблемы особенностей связи духовных ценностей, депрессивности и жизнестойкости личности. У личности юношеского возраста были выявлены обратные значимые связи депрессивности с ориентацией во времени, ценностями личности, которая стремится к самоактуализации, креативностью, аутосимпатией, спонтанностью. Выяснено, что духовные ценности более характерны личности с низким уровнем депрессивности. У личности юношеского возраста были выявлены обратные значимые связи депрессивности с самоконтролем и жизнестойкостью. Личность юношеского возраста с выраженной депрессивностью более склонна к использованию проєкции, рационализации, реактивных образований, замещения как механизмов психологической защиты.

Ключевые слова: личность, депрессивность, духовные ценности, жизнестойкость, эмоции, самоконтроль.

Постановка проблеми. Проблема психологічних особливостей зв'язку духовних цінностей та депресивності особистості юнацького віку є однією з актуальних проблем сучасної психології. Проблема духовних цінностей, духовного потенціалу особистості юнацького віку набуває все більшої важливості та актуальності.

Несприятлива соціально-економічна ситуація в Україні, зокрема невисокий рівень соціальної захищеності та матеріальної забезпеченості широких верств населення, спричинює тривогу, невпевненість, невизначеність людей у майбутньому. В умовах соціальної дезорганізації, коли нормативний контроль послаблюється, зростає ймовірність проявів девіації. Бездуховність виступає одним із істотних факторів девіантної поведінки. В засобах масової інформації подаються все частіше описи випадків вбивства, жорстокості, насилля.

Духовність є вищим рівнем розвитку особистості, для якої основним регулятором виступають людські цінності. Духовні цінності виступають суттєвим чинником особистісного самовизначення.

Важливим елементом структури особистості виступають ціннісні орієнтації, які детермінують мотивацію поведінки особистості у соціумі. Ціннісні орієнтації відображують соціальні інтереси особистості та стратегічну спрямованість її діяльності. Ціннісні орієнтації – це індивідуальне відображення у свідомості людини цінностей особистості.

Саме тому, на нашу думку, одним із значущих аспектів виступає дослідження особливостей духовних цінностей особистості юнацького віку.

У особистості юнацького віку ще не сформований стійкий світогляд, характерна значна піддатливість до випадкових впливів. У молоді повільно формується почуття обов'язку, моральні та етичні установки, відповідальність, самообмеження. Сприймаючи думки, погляди, інтереси оточуючих людей, особистість юнацького віку досить часто вбирає в себе незвичне, не зовсім правильне та в подальшому може керуватись цим.

Саме тому вивчення психологічних особливостей зв'язку духовних цінностей, життєстійкості та депресивності особистості виступає однією з важливих проблем у психологічних дослідженнях щодо розуміння особливостей емоційних реакцій, емоційних властивостей, що визначають емоційність особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Духовність – це механізм буття людини, що функціонує та розвивається у ціннісному полі. Цінності – це смислоутворюючі основи буття, що задають спрямованість та мотивованість людської життєдіяльності та конкретним вчинкам. Проблема духовності, духовних цінностей, духовного потенціалу знайшла своє відображення у працях таких вчених як: Г. О. Балл, М. Й. Боришевський, Б. С. Братусь, Л. Н. Вавілова, Г. К. Гізатова, Р. М. Грановська, С. А. Белорусов, О. М. Двойнін, А. І. Зеліченко, Ю. М. Зенько, В. В. Знаков, І. М. Ільчева, Н. В. Ініна, К. М. Карпінський, О. В. Киричук, О. І. Климишин, А. Х. Маслоу, Н. В. Марьясова, В. П. Москалець, Г. В. Олпорт, М. В. Савчин, Ю. В. Саєнко, В. І. Слободчиков, Т. В. Смирнова, Д. М. Угринович, В. Е. Франкл, Е. З. Фромм, С. А. Черняєва, К. Г. Юнг, І. Ялом, S. Arterburn, J. Felton та ін.

Цінності являють собою продукти та послуги матеріальної та духовної соціокультури, які для кожної людини у процесі соціалізації набувають ціннісно-суспільного та ціннісно-особистісного визнання.

Згідно із Д. О. Леонтьєвим, смислові утворення визначають головне ставлення людини до світу, до інших людей, до самої себе [5].

Б. С. Братусь [2] вказує, що саме загальні смислові утворення виступають основними конституюючими одиницями особистості. Цінності особистості, на думку вченого, – це усвідомлені і прийняті людиною загальні смисли її життя. Істинна цінність, як вказує Б. С. Братусь, завжди повинна бути забезпечена “золотим запасом” відповідного особистісного смислу, як афективного, емоційного ставлення до життя.

Цінності – це те, що представляє особливу значимість об’єкта для особистості, соціальної групи, соціальної спільності та соціуму. Система цінностей являє собою деяку вісь свідомості, навколо якої обертаються помисли та почуття людини, та з точки зору якої розв’язується багато життєвих питань [9].

Консенсус у суспільстві передбачає існування загальних цінностей, які розділяються всіма. Такі загальні цінності об’єктивуються культурою чи задаються трансцендентально. Особистість сприймає оточуючий світ через призму цінностей, які виступають в якості оцінки та осмислення соціальної дійсності.

Культура суспільства та внутрішній духовний світ особистості тісно пов’язані. Вони знаходяться у постійній взаємодії, завдяки взаємопроникненню ціннісних представлень суспільства у ціннісно-нормативну свідомість особистості.

Релігійно-філософські системи розробили та сформували загально-людські цінності, які інтегрувались як універсальні. Ці цінності правомірно розглядати і як Богом дані, і як справжньо гуманістичними цінностями. До таких загально-людських цінностей відносяться: Віра, Любов, Надія, Істина, Добро, Краса, Справедливість, Єдність, Гармонія, Порядок, Мир, Благополуччя, Достаток. Дані загально-людські цінності стали позаісторичними інваріантами життя як абсолютні та самодостатні сутності.

На думку І. Д. Бега, особистісне зростання розуміється як процес поєднання у свідомості людини загальноприйнятої, універсальної системи духовних цінностей (як етично-змістовних законів Істини, Добра, Краси) з системою особистісних цінностей (як безкорисливої і дійової Любові людини до людини; Любові, як вихідної цінності у становленні морально-відповідального життя).

У філософії духовність розглядається, переважно, як якісна характеристика свідомості, як продукт діяльності людини у суспільстві. У психології духовність розглядається як моральність особистості.

Духовність необхідно розглядати як соціально-моральну цінність, сутність якої виражається у здатності пізнавати, творити світ з добром для людей, у гуманізмі, у толерантності, у позитивній свободі [3].

Аналіз психологічних та філософських підходів до духовності свідчить, що більшість дослідників вважає, що духовність є процес і результат розвитку людини до рівня усвідомлення своєї буттєвої сутності та

трансцендентування за межі власного життя, звернення до досвіду людства та вищих загальнолюдських цінностей.

Згідно В. В. Знакова, духовність людини, кожного члена суспільства породжується у процесі засвоєння людиною значень, об'єктивованих у суспільній свідомості та виявлення "прихованих" за значеннями смислів [4].

Духовність є однією з сутнісних категорій людського буття, якою виражається здатність особистості до творення культури та самоствердження.

М. В. Савчин вказує, що духовність необхідно розглядати як результат прийняття загальнолюдських цінностей, етичних норм, духовної культури [9]. На думку М. В. Савчина, духовність є характеристикою світогляду, що охоплює вищі цінності суспільства: свободу, справедливість, благодійність, героїзм, демократію тощо.

Згідно М. Й. Боришевського, духовність є багатовимірною системою, складниками якої є утворення у структурі свідомості та самосвідомості особистості, в яких віддзеркалюються її моральні потреби, інтереси, погляди, ставлення до навколишньої дійсності, до інших людей, до себе самої, що стали суб'єктивно значущими регуляторами активності [1].

Як зазначає М. В. Савчин, духовність є особливим станом, що характеризується зосередженням на переживанні духовних цінностей [9]. Згідно дослідника, особистісні знання виходять за межі зовнішніх подій, у них виникає внутрішній сенс – психологічна основа формування духовності, предмет інтелектуальної і моральної рефлексії суб'єкта.

Духовність полягає у прийнятті та прагненні до вищих взірців людської культури [8]. Духовність розглядається як здатність керуватися у своїй поведінці вищими цінностями суспільного життя, як наближення до ідеалів істини, добра і краси.

Духовність відображає ціннісне ставлення до вищих смислів буття та розкривається у моральності особистості. Прояви духовності людини – це її здібності і потреби пізнання світу, самої себе, свого місця у світі, прагнення до створення нових форм суспільного життя.

На думку В. В. Знакова, пошуки коріння духовності полягають не стільки у самій людині, особливостей її особистості та схильності до рефлексії, скільки у продуктах життєдіяльності: об'єктивації вищих проявів людського духу, творчості, у пам'ятках старини, творах науки та мистецтва. Витоки духовності людини треба шукати не у значеннях, а за ними – у глибинному смислі вчинків людей, історичних подій, епохи тощо [4].

З психологічної точки зору духовне "Я" суб'єкта, розуміючого світ, формується саме у процесах смислоутворення – породження ним як смисла конкретних соціальних подій та ситуацій, так і смисла життя у цілому.

На думку Р. М. Охрімчук, духовність є вищим рівнем розвитку особистості, на якому основними мотиваційно-смисловими регуляторами її життєдіяльності є вищі людські цінності [7].

Згідно С. О. Ставицької, духовність слід розглядати як переживання людиною єдності її зовнішнього та внутрішнього буття, як установлення

гармонії зовнішнього і внутрішнього, як моральність, любов, віру, надію, красу, творчість тощо [10].

Депресія – термін, що використовується для опису настрою, симптому та синдромів афективних розладів. Депресія є комбінацією емоцій та афективно-когнітивних структур, котрі включають в себе страх, почуття провини, відчай та гнів. Характерними є думки щодо власної відповідальності за різноманітні вчинки та події, котрі відбулися в житті особистості чи її родичів. Почуття провини за події минулого та почуття безпорадності перед життєвими труднощами поєднуються з почуттям безперспективності. Самооцінка різко знижена. Змінюється сприйняття часу. Час спливає для людини дуже повільно.

Стосовно настрою, депресія означає стан, для якого характерні почуття смутку, зневіри, безрадності, нещастя чи пригніченості. Як симптом, депресія означає скарги, що часто супроводжують групу біопсихосоціальних проблем. Депресивний синдром включає широкий спектр психобіологічних дисфункцій, що варіюють за частотою, важкістю та тривалістю [6].

Нормальна депресія являє собою тимчасовий період смутку та підвищеної втомлюваності, який звичайно настає у відповідь на стресові події життя. Настрої, пов'язані з нормальною депресією, варіюють за тривалістю, але не затягуються довше 7-10 днів. Якщо проблеми зберігаються більш тривалий час та якщо наростає складність та важкість симптомів, то можна говорити про клінічні рівні депресії.

Згідно з психоаналітичною концепцією, страждання є результатом дійсної або уявної втрати, яка загрожує емоційній безпеці індивіда, впевненості в собі та самоповазі.

Згідно з А. Беком, основною причиною депресії є когнітивна схема, яка визначає, як об'єкт чи ідея будуть сприйняті та концептуалізовані. В концепції А. Бека когнітивні прояви представлені схильністю депресивної людини розглядати себе як неповноцінну стосовно того, що для неї є найбільш важливим.

На думку М. Селігмана, всі ситуації, які викликають депресію, подібні тим, що в них здається неможливим контроль над важливим подіями та ситуаціями. Людина відчуває потребу передбачати та контролювати своє оточення. А коли вона позбавлена можливості контролю, то існує загроза виникнення депресивного стану. У міру накопичення такого негативного досвіду зростають безпорадність та інші почуття, які супроводжують депресію. О. В. Лібін вказує, що на формування порушень впливає індивідуальна детермінанта, за якою може приховуватись схильність до дезадаптивного стилю реагування [6]. Вразливість, що виникла в результаті раннього негативного досвіду, деформує Я та порушує почуття самоцінності.

Однією з сутнісних детермінант депресії є дезадаптація особистості внаслідок змін у соціальному оточенні. Якщо оточення, особливо соціальне, змінюється таким чином, що реакції, які раніше підкріплювалися, більше не підкріплюються, то вони зникають та одночасно з цим може виникнути депресія, як наслідок втрати позитивного підкріплення.

Формулювання цілі статті. Наша мета: з'ясувати особливості зв'язку духовних цінностей, депресивності та життєстійкості особистості юнацького віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. В нашому дослідженні взяли участь 925 осіб юнацького віку. Серед них: 157 осіб – студенти Київського державного університету харчових технологій, 176 осіб – студенти Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 255 осіб – студенти Національного університету імені М. П. Драгоманова, 337 осіб – студенти Київського національного лінгвістичного університету.

З метою дослідження особливостей зв'язку духовних цінностей, депресивності, життєстійкості та якості життя особистості юнацького віку нами використовувались наступні методики: 1) авторська дослідницька анкета стосовно дослідження духовності та духовних цінностей особистості; 2) Фрайбурзький особистісний опитувальник (автори: Й. Фаренберг, Х. Зелг, Р. Гампел) для діагностики індивідуально-психологічних характеристик, що мають першорядне значення для процесів соціальної адаптації та регуляції поведінки; 3) тест життєстійкості С. Мадді; 4) шкала оцінки якості життя (Н. Е. Водопьянова, в модифікації Н. П. Фетискіна та Т. І. Миронової); 5) методика В. В. Бойка «Діагностика емоціональних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні»; 6) методика Р. Плутчика «Діагностика типологій психологічного захисту».

Вираженість депресивності у осіб юнацького віку нами визначалась за Фрайбурзьким особистісним опитувальником.

Стосовно показників самоактуалізації за результатами кореляційного дослідження за коефіцієнтом кореляції К. Пірсона у осіб юнацького віку був виявлений зворотній значущий зв'язок депресивності з орієнтацією в часі (відповідно $r = - 0,59$, $p < 0,001$), цінностями особистості, що прагне до самоактуалізації (відповідно $r = - 0,45$, $p < 0,001$), креативністю (відповідно $r = - 0,38$, $p < 0,001$), аутосимпатією (відповідно $r = - 0,32$, $p < 0,001$), спонтанністю (відповідно $r = - 0,26$, $p < 0,001$). Отримані кореляційні зв'язки свідчать, що для особистості юнацького віку з вираженою депресивністю характерними є невротична заглибленість у минулі переживання, невпевненість у собі, відсутність надання переваги цінностям особистості, що самоактуалізується, низьке прагнення до гармонійного буття та здорових відношень з людьми, низьке прагнення до творчості, низький рівень довіри до оточуючого світу, негативна «Я-концепція».

За коефіцієнтом кореляції К. Пірсона, нами був виявлений зворотній значущий зв'язок між 1) життєстійкістю та депресивністю особистості юнацького віку (відповідно $r = - 0,62$, $p < 0,001$) та 2) самоконтролем та депресивністю (відповідно $r = - 0,51$, $p < 0,001$). Життєстійкість як багатокomпонентне особистісне утворення включає в себе три порівняно автономних атитюди: “залученість”, “контроль”, “прийняття ризику”, які в індивідуально своєрідних поєднаннях визначають особливості самоставлення особистості та її віру в свою здатність впливати на ситуацію, боротися з труднощами та долати перешкоди, детермінують стратегію поведінки у

складних життєвих обставинах. Отриманий зворотній кореляційний зв'язок свідчить, що за високого рівня депресивності особистість юнацького віку має низький рівень життєстійкості та самоконтроля.

За коефіцієнтом кореляції К. Пірсона, нами були виявлені прямі значущі зв'язки між депресивністю особистості юнацького віку та негнучкістю, нерозвиненістю, невиразністю емоцій (відповідно $r = 0,30$, $p < 0,01$), небажанням зближуватися з людьми на емоціональній основі (відповідно $r = 0,61$, $p < 0,001$) та негативними емоціями (відповідно $r = 0,63$, $p < 0,001$). Отримані прямі кореляційні зв'язки свідчать, що особистості юнацького віку з вираженою депресивністю є властивими негативні емоції, небажання зближуватися з людьми на емоціональній основі та негнучкість, нерозвиненість, невиразність емоцій.

За коефіцієнтом кореляції К. Пірсона, нами були виявлені зворотні значущі зв'язки між депресивністю особистості юнацького віку та задоволеністю в наступних областях життєдіяльності: підтримка (відповідно $r = - 0,47$, $p < 0,001$), здоров'я (відповідно $r = - 0,43$, $p < 0,001$), робота (відповідно $r = - 0,37$, $p < 0,01$), особистісні досягнення та прагнення (відповідно $r = - 0,35$, $p < 0,01$), спілкування з друзями та близькими людьми (відповідно $r = - 0,28$, $p < 0,05$).

Згідно з результатами кореляційного аналізу за коефіцієнтом кореляції К. Пірсона, нами був виявлений зворотній значущий зв'язок депресивності із задоволеністю за загальним індексом якості життя (відповідно коефіцієнт кореляції К. Пірсона $r = - 0,69$, $p < 0,001$). Отримані результати свідчать, що чим більш виражена депресивність у особистості юнацького віку, тим менш вона задоволена якістю життя.

Стосовно механізмів психологічного захисту за коефіцієнтом кореляції К. Пірсона, нами були виявлені прямі значущі зв'язки між депресивністю особистості юнацького віку та проекцією (відповідно $r = 0,41$, $p < 0,001$), раціоналізацією (відповідно $r = 0,38$, $p < 0,001$), реактивними утвореннями (відповідно $r = 0,37$, $p < 0,001$), заміщенням (відповідно $r = 0,36$, $p < 0,001$).

Отримані кореляційні зв'язки свідчать, що особистість юнацького віку з вираженою депресивністю більш схильна до використання таких механізмів захисту: проекція, раціоналізація, реактивні утворення, заміщення.

За коефіцієнтом кореляції К. Пірсона, нами був виявлений зворотній значущий зв'язок духовних цінностей особистості як етично-змістовних законів Істини, Добра, Краси, Любові з депресивністю особистості (відповідно $r = - 0,43$, $p < 0,001$). Це свідчить про те, що надання переваги духовним цінностям більш властиве особистості з низьким рівнем депресивності. Нами також було показано, що особистість з духовними цінностями, характеризується успішністю у переборенні несприятливих труднощів життя. Надання переваги духовним цінностям значущо пов'язане з гармонійною взаємодією особистості з оточуючим світом, з можливістю сприймати себе значимою та цінною особистістю, щоб повністю включатись

у розв'язання життєвих задач, незважаючи на наявність стресогенних факторів впливу.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямку:

1. Особистість юнацького віку з вираженою депресивністю характеризується невротичною заглибленістю у минулі переживання, невпевненістю у собі, відсутністю надання переваги цінностям особистості, що самоактуалізується, низьким прагненням до гармонійного буття та здорових відношень з людьми, низьким прагненням до творчості, низьким рівнем довіри до оточуючого світу, негативною «Я-концепцією».

2. Надання переваги духовним цінностям більш властиве особистості юнацького віку з низьким рівнем депресивності.

3. За високого рівня депресивності особистість юнацького віку має низький рівень життєстійкості та самоконтроля.

4. Для особистості юнацького віку з вираженою депресивністю характерними є негативні емоції, небажання зближуватися з людьми на емоціональній основі та негнучкість, нерозвиненість, невиразність емоцій.

5. Особистість юнацького віку з вираженою депресивністю характеризується меншою задоволеністю якістю життя, зокрема в підтримці, здоров'ї, особистісних досягненнях та прагненнях, спілкуванні з друзями та близькими людьми.

6. Особистість юнацького віку з вираженою депресивністю більш схильна до використання таких механізмів психологічного захисту: проекція, раціоналізація, реактивні утворення, заміщення. В подальшому ми плануємо продовжити розробку проблеми вивчення особливостей духовних цінностей, самоконтролю, життєстійкості, подолання стресів особистості юнацького віку.

Список використаних джерел

1. Боришевський М. Й. Духовність в особистісних вимірах / М. Й. Боришевський // Проблеми загальної та педагогічної психології. Зб. наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – Т. X, част. 4. – К., 2008. – С. 61-69.

2. Братусь Б. С. К проблеме нравственного сознания в культуре уходящего века / Б. С. Братусь // Вопросы психологии. – 1993. – № 1. – С. 6-13.

3. Зеличенко А. Психология духовности / А. Зеличенко. – М.: Издательство Трансперсонального Института, 1996. – 167 с.

4. Знаков В. В. Духовность человека в зеркале психологического знания и религиозной веры / В. В. Знаков // Вопросы психологии. – 1998. – № 3. – С. 104-114.

5. Леонтьев Д. А. Психология смысла. Природа, строение и динамика смысловой реальности / Д. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2003. – 244 с.

6. Либин А. В. Дифференциальная психология: На пересечении европейских, российских и американских традиций / А.В. Либин. – М.: Смысл, 2004. – 701 с.

7. Охрімчук Р. М. Духовність / Р. М. Охрімчук // Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 244-245.

8. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості: Монографія / Е. О. Помиткін. – К.: Наш час, 2007. – 280 с.

9. Савчин М. Духовний потенціал людини (Навчальне видання): [монографія] / М. Савчин. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 508 с.

10. Ставицька С. О. Генеза духовної самосвідомості юнацтва: автореф. дис... д-ра психол. наук / С. О. Ставицька. – К., 2012. – 44 с.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Borishevs'kij M. J. Duhovnist' v osobistisnih vimirah / M. J. Borishevs'kij // Problemi zagal'noï ta pedagogichnoï psihologii. Zb. naukovih prac' Institutu psihologii imeni G. S. Kostjuka APN Ukraïni / za red. S. D. Maksimenka. – Т. Н, chast. 4. – К., 2008. – С. 61-69.

2. Bratus' B. S. K probleme npravstvennogo soznaniya v kul'ture uhodjashhego veka / B. S. Bratus' // Voprosy psihologii. – 1993. – № 1. – С. 6-13.

3. Zelichenko A. Psihologija duhovnosti / A. Zelichenko. – М.: Izdatel'stvo Transpersonal'nogo Instituta, 1996. – 167 s.

4. Znakov V. V. Duhovnost' cheloveka v zerkale psihologicheskogo znaniya i religioznoj very / V. V. Znakov // Voprosy psihologii. – 1998. – № 3. – С. 104-114.

5. Leont'ev D. A. Psihologija smysla. Priroda, stroenie i dinamika smyslovoj real'nosti / D. A. Leont'ev. – М.: Smysl, 2003. – 244 s.

6. Libin A. V. Differencial'naja psihologija: Na peresehenii evropejskih, rossijskih i amerikanskih tradicij / A. V. Libin. – М.: Smysl, 2004. – 701 s.

7. Ohrimchuk R. M. Duhovnist' / R. M. Ohrimchuk // Enciklopedija osviti / Akademija ped. nauk Ukraïni; golovnij red. V. G. Kremen'. – К.: Jurinkom Inter, 2008. – С. 244-245.

8. Pomitkin E. O. Psihologija duhovnogo rozvitku osobistosti: Monografija / E. O. Pomitkin. – К.: Nash chas, 2007. – 280 s.

9. Savchin M. Duhovnij potencial ljudini (Navchal'ne vidannja): [monografija] / M. Savchin. – Ivano-Frankivs'k: Misto NV, 2010. – 508 s.

10. Stavic'ka S. O. Geneza duhovnoï samosvidomosti junactva: avtoref. dis... d-ra psihol. nauk / S. O. Stavic'ka. – К., 2012. – 44 s.

S. L. Kravchuk. Peculiarities of connection of spiritual values, depression and hardiness of personality of youth age

The theoretic-empiric analysis of aspects of problem of psychological peculiarities of spiritual values, depression and hardiness of the personality is presented in the article. The analysis of concepts of spiritual values and depression of personality is carried out. It is noticed that depression is combination of emotions and affective cognitive structure which include fear, alarm, sense of guilt, despair and anger.

Spirituality must be seen as a socio-moral value, the essence of which is expressed in the ability to learn, to create the world with the good for people, in humanity, in tolerance, in positive freedom. Spirituality is one of the essential categories of human existence, which expresses the ability of the personality to the creation of culture and affirmation. Spirituality reflects the value attitude to the higher meanings of life and revealed in the morality of personality. Personality of youthful age there were an inverse significant connections of depression with orientation in time, values of personality, striving for self-actualization, creativity, autosympathy, spontaneity. It is noticed that depression increase negative influence of strong stress factors. It was found that the preference for spiritual values more characteristic of the personality with low level of depression. Individuals of youthful age there were reverse significant connections of depression with self-control and hardiness. Personality of adolescents with severe depression is more inclined to use projection, rationalization, reaction formations, substitution of the mechanisms of psychological protection.

Keywords: *personality, depression, spiritual values, hardiness, emotions, self-control.*